

Naslov članka/Article:

Henrik Neubauer, *Slovenske opere: od Belina do Desetega brata*

Avtor/Author:

Franč Križnar

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Glasba v šoli in vrtcu št. 1/2018, letnik 21

ISSN 1854-9721

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2018

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/glasba-v-soli-in-v-vrtcu/>

Henrik Neubauer, *Slovenske opere: od Belina do Desetega brata*

Ljubljana: Samozaložba. 2017, 223 str., 39 €

Ugledni slovenski zdravnik, baletnik, koreograf, režiser, publicist in red prof. Univerze v Ljubljani (v pokoju) dr. Henrik Neubaueur (roj. 1929) je nenehno avtorsko ustvarjal. Po nekaj desetinah knjig – monografij s področja umetnosti (baleta, glasbe, opere, operete idr.) je zdaj obogatil slovensko muzikološko sceno s *Slovenskimi operami: od Belina do Božjega delca*. V avtorjevi tradicionalni samozaložbi (2017) in ob podpori številnih mecenov je izšlo eno temeljnih del o zgodovini slovenske

opere, ki bi jo morda morala ali lahko opravila (profesionalna muzikološka) stroka. Pa je ni! Zato je še kako hvalevredno Neubauerjevo delo, ki nas popelje vse od slovenskih opernih začetkov (ok. 1780), ko je nastalo prvo tovrstno slovensko delo Jakoba Frančiška Zupana (1734–1810) *Belin* (na istoimenski libreto Antona Feliksa/Janeza Damascena Deva, ki jo je šele l. 2008 odkril Milko Bizjak)¹ pa vse do zadnjega tovrstnega dela Pavla Mihelčiča (roj. 1937) in leta 2017 izvedene komorne opere *Božje delce* (na besedilo Milana Dekleve). Vmes pa je bil seveda (tudi po Neubauerjevih odkritjih in pisanju) ves celoten razvoj slovenske opere, skoraj 150 let.

Avtor je velik strokovnjak za omenjeno področje; tako po poklicnem delovanju kot zaradi že izdanega opusa. Tudi delež izjemnih mednarodnih nagrad in priznanj ni od muh. Vse to in delovna trdoživost, nenehno spogledovanje s stroko ali strokami in izvirna znanstvena perfekcija ga uvrščajo neposredno in takoj za nestorjem in doyenom slovenske muzikologije, akademikom in zasl. prof. Univerze v Ljubljani dr. Dragotinom Cvetkom. Neubauer je v tem primeru *par excellence*.²

V blizu 300 strani obsegajoči knjigi (teh je Neubauer izdal že čez 30) je skoraj 200 enot slikovnega gradiva. Knjiga govori o

¹ Bizjak, M., Prva slovenska opera Belin (v: Glasba v šoli in vrtcu, L. 20/2017, št. 1–3, str. 51–60).

² Odličen; v pravem, najboljšem pomenu; zlasti, posebno, v prvi vrsti.

operah in operam podobnim skladbah, ki so jih napisali slovenski avtorji, da ne zapišem skladatelji; ker to niti niso vsi. Dela so razporejena časovno in glede na nastanek; zato tudi tak podnaslov: od *Belina* (J. F. Zupan) do *Božjega delca* (P. Mihelčič). Pripisane so jim vse morebitne izvedbe in popis preostalih oper (istega) skladatelja. Avtor obravnava vsa dela z vidika njihove recepcije glede na medijske odmeve in mnenja v strokovni glasbeni literaturi (domači in tuji). Generalni statistični uvid nam utrdi večino dosedanjega vedenja o tovrstni slovenski glasbeno-gledališki obliki, kot je opera in njene izpeljanka: 73 avtorjev je v vsem obdobju, tj. v času od 18. stol. pa do dandanes, napisalo 167 pretežno celovečernih in nekaj krajših opernih skladb ali njim sorodnih glasbenih oblik. Med avtorji so tako tisti z (do)končano izobrazbo iz kompozicije kot tudi tisti brez formalne izobrazbe; ti so zato (obrtno skladateljsko) znanje pridobili drugače (zasebni študij, študij partitur idr.). Librete za navedene opere je po avtorjevih ugotovitvah prispevalo 109 pretežno slovenskih piscev. Med njimi je 35 ali malo manj kot ena tretjina skladateljev, ki so si besedila za svojih 80 oper napisali sami. Knjiga je na koncu kot tipična (znanstvena) monografija opremljena z različnimi kazali in je dodatno tudi leksikalno uporabna: seznam slovenskih opernih skladateljev z njihovimi deli, letnicami nastanka in prvimi izvedbami, seznam naslovov oper glede na letnico nastanka s podatkom o izvedbi in avtorju (kronologija), seznam piscev libretov tj. opernih besedil, seznam oper na nosilcih zvoka in slike ter seznam pri raziskavi uporabljenih virov. In komu je namenjena? Vsem! Ne le tistim, ki jih navaja avtor: tistim, ki imajo opero radi in jim pomeni veliko, načrtovalcem opernih sporedov, izvajalcem in še komu.

Bogato knjigo so avtorju pomagali izdati Borut Smrekar, ki je kot neformalni recenzent opravil njen vsebinski pregled in je hkrati na zadnji platnici (knjige) tudi avtor neke vrste (spremne, zadnje) besede, lektorica Katarina Fekonja, lektor angleškega povzetka Timotej Neubauer, oblikovalka Mateja Omerzel, knjigo pa je v 200 izvodih natisnila Tiskarna Cicero. Avtor v *Uvodu* (str. 7–11) razloži svoj historiat ukvarjanja z opero in opiše svoje dosedanje tovrstne dosežke, tiskane knjige. Pri tem se nasloni na dvoje (opernih) citatov: našega Marjana Kozine in slovitega J. W. v. Goetheja. Svoj uvodni zgodovinski pogled na razvoj slovenske avtorske opere pa seže vse do najnovejših tovrstnih produkcij. Tu zagotovo npr. za zadnja Globokarjeva tovrstna dela ne moremo več reči, da gre za opero, ampak za glasbeno gledališče, glasbeno-scenski projekt in še kaj bi se našlo. Še največ pomoči in opor je avtorju ponudil simpozij in zbornik ob 200-letnici slovenske opere z naslovom *Slovenska opera v evropskem okviru* (Ljubljana, 1982). V tem uvodu sledijo še številne zahvale, zlasti še (novemu) Slovenskemu gledališkemu inštitutu in njegovim sodelavcem, prav paradoksalen pa je podatek, da avtor ni mogel dobiti ustreznega (slikovnega) gradiva za svojo knjigo v Operi in baletu SNG

Ljubljana. Saj gre tudi v tem primeru za javni zavod, za inštitucijo v javnem interesu, tisto, ki je izključno (so)financirana od nas, davkoplačevalcev. Potem pa je že na vrsti *Opera in njeni začetki* (str. 11), še pred donedavna izgubljenim Zupanovim *Belinom* (pred 1780). Tudi *Prve operne uprizoritve pri nas* (str. 13) sežejo v tisti čas, iz Ljubljane pa se razgledajo še zunaj nje. Sledijo *Prve opere v slovenskem prevodu* (str. 15–16), ki še tudi segajo v ta pred *Belinov* čas. *Prve opere slovenskih skladateljev* (str. 17–22) pa se že naslonijo na omenjenega *Belina* (1780) Kamničana Jakoba Frančiška Zupana; za to delo je bilo donedavna znano, da se je ohranil le libreto Antona Feliksa (Janeza Damascena) Deva. Milko Bizjak je našel opero (l. 2008), jo revidiral, prepisal in pripravil za javno izvedbo. Nekaj njenih odlomkov je bilo v tem času že na sporedu (YouTube, na spletu *Edition /Milko/ Bizjak*), prav tako je bila že napovedana njena koncertna izvedba ljubljanske Akademije za glasbo (Ljubljana, 5. 7. 2017),³ ki pa je bila kasneje odpovedana.⁴ Sledi eno tehnejših in obsežnejših poglavij, tisto, ki bi ga v razvoju že lahko označili za eno od prvih »zlatih« dob slovenske opere: *Operni prvenci slovenskih skladateljev od odprtja novega deželnega gledališča v Ljubljani do konca prve svetovne vojne in njihove preostale uprizoritve* (str. 23–63). V to razdelitev sodijo operna dela, ki so jih napisali: B. Ipavec, A. Foerster, V. Parma, F. Gerbič, H. Wolf, E. Beran, F. S. Vilhar, R. Savin (alias F. Širca), J. Ipavec, E. Hochreiter, K. Jeraj, L. M. Škerjanc idr. V *Prvenecih slovenskih skladateljev med obema vojnama in njihove preostale opere* (str. 65–106) pa že lahko zasledimo neke vrste drugi vrh tovrstnega razvoja. O tem nas prepričajo operne predstave, ki so jih podpisali S. Osterc, H. Sattner, M. Kogoj, K. Sancin, R. Gobec, M. Bravničar, J. Ivanuš, M. Logar, H. Svetel, D. Švara, M. Kozina, M. Polič idr. Zadnje tovrstno »zlato« obdobje zagotovo predstavljajo *Slovenske opere po drugi svetovni vojni* (str. 107–159). Med njihovimi avtorji moramo in moremo posebej omeniti naslednje: M. Tomc, P. Rasberger, D. Božič, K. Cipci, R. Simoniti, P. Šivic, V. Globokar, J. Osredkar, P. Merku, A. Ipavec, M. Mihevc, T. Svete, B. Jež Brezavšček, L. Lebič, U. Vrabec, M. Jarc, J. Golob, M. Vezovišek, M. Vrhovnik Smrekar, P. Mihelčič, P. Greblo, (Italijan) S. Pellegrino Amato, A. Ajdič, U. Orešič, G. Strniša, V. Avsec, P. Šavli, V. Žuraj, J. Gorjanc, M. Lazar, T. Kobe idr. Sledijo *Povzetek in Summary* (str. 160–161), *Abecedni seznam skladateljev z njihovimi operami* (str. 162–164), *Seznam opernih naslovov glede na letnico nastanka z vpisanim podatkom o prvi izvedbi in avtorju* (str. 165–166), *Abecedni seznam piscev besedil* (str. 167–168), *Slovenske opere na nosilcih zvoka in slike* (str. 169), *Viri* (str. 170–172) in zaključni *Vodnik po operah slovenskih skladateljev* (str. 173–223). Ta je podprt z motom našega avtorja oper Marjana Kozine: »Komponist, ki ima razvit smisel za dramatiko, scenografijo, dramaturgijo itd., si poišče literarno snov ter jo priredi po svojem okusu v skladu z zahtevami operne tehnike« (str. 173).

3 Prim. e-pismo M. Bizjaka (27. 6. 2017), hrani avtor.

4 Prim. e-pismo M. Bizjaka (28. 6. 2017), hrani avtor.